
İLK OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİNDE SESİ SEZDİRMEYE YÖNELİK OLARAK YARARLANILABİLECEK BAZI GÖRSELLER

SOME VISUALS THAT CAN BE UTILIZED FOR MAKING THE SOUND UNDERSTAND İNTUITİVELY İT İN PRIMARY READING AND WRITING EDUCATION

Halit DURSUNOĞLU*

ÖZET

İlk okuma yazma öğretiminde “*Ses temelli cümle yöntemi*”nin esas alınmasından sonra, sesin hissettirilmesi ve tanıtılmasına yönelik yapılabilecek uygulamalar, seslerin öğretiminde karşılaşılan sorunlardan biri hâline gelmiştir. Seslerin hissettirilmesi ve tanıtılmasında en etkili uygulamalardan olan “*görsel okuma ve sunu*” konusunda bazı sorunlar yaşanmaktadır.

Öğretmenlerin bazıları yaratıcı olmada bazıları da sunu hazırlamada sıkıntı çekmektedirler; bazı öğretmenler de ya birbirlerini taklit etmekte ya da alternatif bulamamaktan yakınmaktadırlar. Öğretme ve öğrenme yaklaşımlarında eğitimin vazgeçilmezi olan görsellik, özellikle öğrenmede çok kalıcı izler bırakmaktadır. Bu gerçek apaçık ortada iken, Türk eğitiminde, görsellikten yeterince yararlanılmadığı gibi, nasıl yararlanılabileceği konusunda da sorunlar gözlenmektedir.

Bu çalışma, bu sorunun çözümüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretimi, ilk okuma yazma öğretimi, ses temelli cümle yöntemi, görsel sunu, görsel okuma

ABSTRACT

After “sound based sentence method” has been fundamental in primary reading and writing education, one of the problems about teaching sound is activities for making sound perceivable and introducing it. Some problems are experienced while some of them are in trouble with being creative about “visual reading and presentation”, which is one of the most effective activity for making sound perceivable and introducing it.

Some teachers are imitating one another or complaining of not to find alternative sources. Visualisation, which is an indispensable approach in teaching and learning, has deep impact on students. As this fact is apparent, visualisation can

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, iletişim: hdoglu@atauni.edu.tr

not be utilized sufficiently in Turkish Education System while there are some troubles with how it can be utilized more effectively.

This study aims to contribute to the solution of this problem is.

Key Words: Turkish education, primary reading and writing education, sound based sentence method, visual presentation, visual reading.

1. GİRİŞ

İlk okuma yazma öğretiminde “*Ses temelli cümle yöntemi*”nin esas alınmasıyla, sesin hissettirilmesi ve tanıtılmasında görseller çok önemli hâle gelmiştir. Türkçe öğretiminde temel öğrenme alanlarından biri hâline gelen “*görsel okuma ve sunu*”, çocuğun ilgi dünyasına hitap eden en önemli öğrenme alanıdır. “*İnsan önce görür.*” özdeyişinden hareketle insanın öğrenme faaliyetinde görme duyusunun işitme duyusundan daha etkili olması, öğrenmede görsel okuma ve sununun öncelikli olmasının nedenlerinden biridir. Ülkemizde son birkaç yıla kadar dil öğretiminde yeterince kullanılmayan görsel okuma ve sunu, artık ilk okuma yazma öğretiminin en önemli unsurlarından biri hâline gelmiş ve Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

1. Görsellerin Öğrenmedeki Yeri ve Önemi

Öğrenmede, öğrencilerin duyu organlarına ne kadar çok hitap edilirse, öğrenme o kadar etkili olur. Duyu organlarının öğrenmedeki etkisi her ne kadar oranlanmış ise de, bazı durumlarda öğrenmede etkisi oran olarak en az olan bir duyu organının öğrenmeye etkisi, öğrenmede etkisi en fazla olan bir duyu organının önüne geçerek daha etkili olabilmektedir. En iyi öğrenme, en uygun duyu organını aktif kılıp öğrenmenin hizmetine sunarak yapılan öğrenmedir. Kimileri gördüğünü, kimileri işittiğini, kimileri kokladığını, kimileri tattığını, kimileri ise dokunduğunu daha kolay ve çabuk algılar. Her insanda bir duyu, diğerlerine göre daha baskındır. Beş duyu ne kadar verimli kullanılırsa, öğrenme de o kadar kalıcı olur

Öğrenmeye en fazla etkisi olan duyu, görme duyusu olup öğrendiklerimiz içerisindeki oranı, % 83 civarındadır. Diğer duyularımızla öğrendiklerimizin oranı ise şöyledir: İşitme % 11, koklama % 3,5, dokunma % 1,5, tatma % 1 (Büyükkaragöz ve Çivi, 1998, s.52). Bu oranlar göz önüne alındığında görme duyusunun diğer duyuların hemen hepsinden daha önemli olduğu görülmektedir. Görme duyusuna hitap edebilmenin en basit yollarından biri de değişik görseller hazırlama, sunma ve göstermedir. Bunlar çeşitli resimler, fotoğraflar, şemalar, tablolar, filmler ve benzeri görsel araçlardır.

Gözlem gezileri ve örnek olay inceleme yöntemleri de görmenin öğrenmede etkili olduğunu gösteren uygulamalardır.

Öğrenme, pek çok duyu organının etkin olduğu bir eylemler bütünüdür. Okuduklarımızın % 10'unu, işittiklerimizin % 20'sini, gördüklerimizin % 30'unu, hem görüp hem de işittiklerimizin % 50'sini, söylediklerimizin % 70'ini, yapıp söylediklerimizin ise % 90'ını hatırlarız (Çilenti, 1988, s.150). Bu da göstermektedir ki öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar fazlaysa öğrenme o kadar güçlü, unutmaya ise o kadar zayıf olur. Ülkemizde son birkaç yıla kadar özellikle dil öğretiminde görsel materyalden yeterince yararlanılmadığı bir gerçektir. Çocuklara yönelik yayınlarda, özellikle son dönemlerde, görselliğin ön plana çıkması, dil öğretimine yönelik yayınlara da yansımış; bu da dil öğrenimine ve öğretimine önemli bir katkı olmuştur.

Öğrenmeye isteklilikte görsellerin etkili olma ihtimali yüksektir. Öğrenilenlerin çokluğu ya da azlığı, yeterliliği ya da yetersizliği görsellerin kullanılmasıyla doğrudan orantılıdır. Öğrenme faaliyetinde bütün duyarlar içerisinde en etkili olan görme duyusu, görselliğin önemini ortaya koyan bir gerçektir. Görülenin kolay kolay unutulmaması gerçeği, öğrenmede kalıcılık açısından görselleri çok daha önemli hâle getirmektedir. Dil öğretimi denince yazılı ve sözlü materyaller, görsel materyallerden önce gelir. Ancak özellikle ilköğretim çağında ve okul öncesi çağda öncelik görsel materyallerin olmalıdır. Günümüzde de bu biraz daha belirginlik kazanmıştır. Çocuğun görselleri görünce anlatacağını daha iyi anlatması, yorumlayacağını daha iyi yorumlaması görsellerin eğitimde kullanılmasını zarurî hâle getirmektedir.

2. Görsellerin Hazırlanmasında Yararlanılabilecek Yollar

1. Görseller öğretmenin kendisi tarafından, kendi çizimleriyle hazırlanabilir.
2. Hazır görsellerden yararlanılabilir.
3. İnternetteki görsellerden yararlanılabilir.
4. Çocuklara yönelik internet sitelerinden yararlanılabilir.
5. Boyama kitapları ve diğer kitaplardaki görsellerden yararlanılabilir.

3. Görselleri Hazırlamada Dikkat Edilecek Hususlar

Bu konuda şunlar yapılabilir:

1. Görseller genel öğretim ilkeleri (çocuğa görelik, bilinenden bilinmeyene, yakından uzağa, somuttan soyuta, açıklık, hayatla bağlantılılık) göz önünde bulundurularak hazırlanmalı.

2. Görseller sınıftaki öğrencilerin rahatlıkla görebileceği, seçebileceği büyüklükte olmalı. Bunun için de A4 ve daha büyük çapta kâğıt ve kartonlar kullanılmalı.
3. Görsellerde kullanılan renkler, çocuğun ilgisini çekecek canlılıkta olmalı.
4. Görsellerde çok koyu ve boğucu renkler kullanılmamalı.
5. Görseller öğrencinin ilgi ve duygu dünyasına hitap etmeli.
6. Öğretilen ses, görselde diğer seslerden farklı bir renkte yazılmalı.
7. Bilgisayarda öğretilen sesle ilgili görseller hazırlanmalı.
8. Görsellerde yararlanılan resim, fotoğraf, şema ve tablolar açık, seçkin ve kolayca görünebilir özellikte olmalı.
9. Görsellerin adı, ilk sesler verildiğinde mutlaka yazılmalı, öğrencilerin görebileceği büyüklükte (görselin üçte biri oranında) olmalı
10. İkinci grup seslerden sonra görsellerden bazılarının altına isimleri yazılırken bazıları özellikle silinmeli.
11. Son sesler verilirken görsellerden çoğunun altına isim yazılmamalı
12. Öğretilecek ses, harf olarak belirgin bir görseli andırıyorsa (c'nin "ay"a, s'nin "yılan"a benzetilmesi gibi) bu mutlaka kullanılmalı
13. Görseller karmaşık resim ve fotoğraflardan oluşmamalı.
14. Görseller yaratıcı olmalı, çocuğun çizgi dünyasına hitap etmeli. ("Araba" görseli sunulurken farların göz şeklinde tsavvur edilmesi gibi)
15. Görsellerde çocukların ilgisini çekecek eğlendirici, oyunlaştırıcı unsurlardan yararlanmalı.
17. Görseller, sınıfın fizikî yapısı göz önüne alınarak uygun aralıklarla duvarlara ya da panolara simetrik olarak yerleştirilmeli.

4. Seslerin Vurgulanmasında Görsellerden Yararlanma Şekilleri

1. Sesin geçtiği görsellerden örnekler gösterilerek tanıtılan ses vurgulanır.
2. Sesin geçtiği görsellerde ses ayrı bir renk tonuyla verilebilir.
3. Öğrencilerden gösterilen görsellerde tanıtılan ses geçiyorsa alkışlamaları, sıralarını tıkırdatmaları, sesi birlikte söylemeleri gibi etkinliklerde bulunmaları; geçmiyorsa, sessiz ve hareketsiz kalmaları istenebilir.
4. Bir dizi görsel arasından sesin geçtiği görseli belirlemeleri istenebilir.
5. Bir dizi görsel arasından sesin geçtiği görseller yarışma havası içerisinde buldurulabilir.
6. Bir dizi görsel arasından sesin geçtiği görseller saydırılabilir.
7. Sesin geçtiği görseller seçilerek sesin başta mı ortada mı ya da sonda mı geçtiğine karar vermeleri istenebilir.
8. Bazı görsellerde vurgulanan sesin yeri boş bırakılarak ses öğrenciye tahmin ettirilebilir.

9. Özellikle 2. grup harflerden sonra sesin geçtiği görsellerden bazılarının ismi yazılmayarak bu işlem öğrencilere yaptırılabilir.
10. Bilgisayardan yararlanarak hazırlanan sunularda değişik görseller gösterilerek sesin hangi görsellerde geçtiği ya da geçmediği öğrencilere söylenebilir.
11. Öğretilen sesle ilgili görseller, bilgisayarda hazırlanan sunularla pekiştirilebilir.
12. Sunularda sesin sıkça geçtiği görseller, yine sesin sıkça geçtiği şarkılar eşliğinde verilebilir.
13. Görsel noktalı çizgilerle verilerek öğrenciye tamamlatılabilir.

5. Seslerin Hissettirilmesi ve Kavratılmasında Yararlanılabilecek Görseller

5.1. Öğrenciye ait görseller

kalem

defter

çanta

silgi

kalem açacağı

5.2. Sınıftaki görseller

sınıf

kapı

pencere

sıra - masa

sandalye

ö. masası

Tahta

çöp kovası

pano

askılık

kalorifer

5.3. Okuldaki görseller

koridor

müdür odası

öğretmenler odası

tuvalet

kantin

5.4. Öğrencinin Evindeki Görseller

televizyon

bilgisayar

buzdolabı

fırın

ç. Makinesi

b. makinesi

çerçeve

perde

koltuk

çekyat (kanepe)

sehpa

5.5. Öğrencinin Yakın Çevresindeki Görseller

ev

araba

yol

kaldırım

yaya geçidi

ilköğretim okulu

lise

cami

sağlık ocağı

çeşme

5.6. Öğrencinin Yediği ve İçtiği Görseller

ekmek

zeytin

peynir

yağ

bal

reçel

su

süt

meyve suyu

çay

kahve

5.7. Meyve ve Sebzeler

5.7.1. Meyve ve sebzelerin gerçek görünüşleri

elma

portakal

mandalina

nar

ayva

muz

armut

şeftali

kavun

karpuz

domates

salata

havuç

turp

marul

soğan

5.7.2. Eğlendirici meyve ve sebze tasarımları

domates

portakal

elma

mantar

patlıcan

limon

portakal

kivi

muz

marul

5.8. Hayvanlar

5.8.1. Hayvanların gerçek görünümleri

koyun

kuzu

keçi

tavuk

horoz

civciv

ördek

kuğu

güvercin

karga

martı

serçe

kanarya

5.8.1. Hayvanların gerçek görünimleri devamı

inek - buzağı (dana)

öküz

at

eşek

köpek

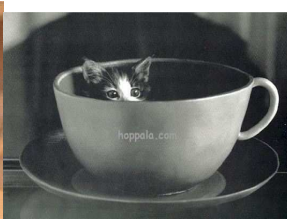
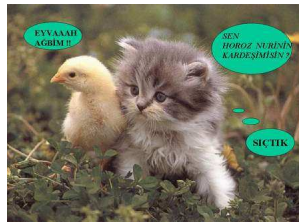
kedi

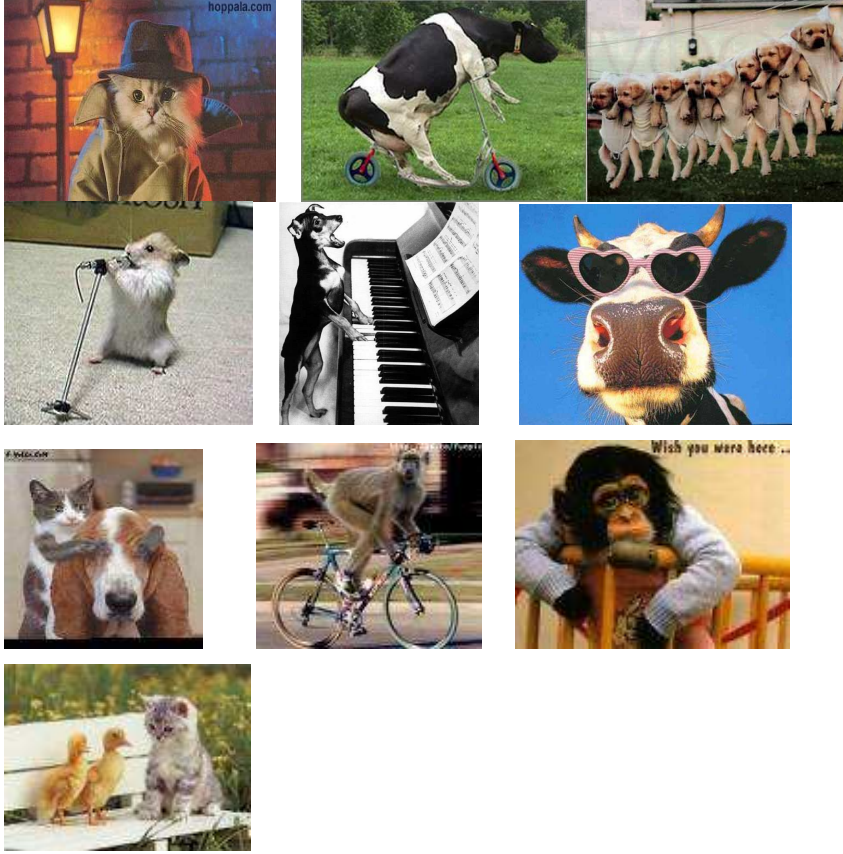
fare

5.8.2. Eğlendirici hayvan tasarımları

5.8.2. Eğlendirici hayvan tasarımları devamı

5.9. Çizgi Filmler ve Kahramanları

Mickey Mouse
Çakmaktaşlar

Tom ve Jerry

Pepe Le Pew

Tiviti (Tweety)

5.9. Çizgi Filmler ve Kahramanları

Sinderella

Şirek (Shrek)

Şirek ve eşek

Heydi (Heidi)

Tazmanya Canavarı, Dufy duck, Bugs Bunny ve Tweety

Garfield

Örümcek Adam

Peter Pan

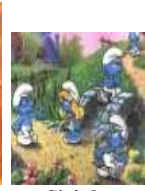
Pinokyo

Daltonlar

Red Kid

Şirinler

Pamuk Prenses

Temel Reis

Sylvester ve oğlu

Elmer

Pembe panter

Scooby Doo

Asterix ve Oburix

Kırmızı başlıklı kız

Tsubasa

Pokemon

5.10. Türk Kültüründen Esinlenen Çizgi Filmler ve Kahramanları

Keloğlan

Hacivat-Karagöz

Nasrettin Hoca

Dede Korkut

Yunus Emre

Akıllı çoban

Mimar Sinan

Çanakkale geçilmez

İstanbul'un fethi

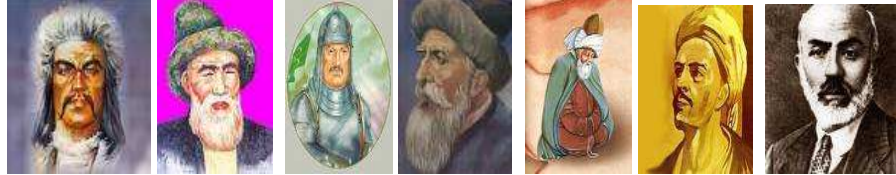
Tarkan

Alparslan

Mevlana

Tarçın

5.11. Türk Büyükleri

Oğuz Kağan

Ahmet Yesevî

Alpaslan

Dede Korkut

Mevlana

Yunus Emre

M. Âkif

Osman Bey

Fatih S. Mehmet

Yavuz S. Selim

Kanuni S. Süleyman

Abdülhamit

Atatürk

5.12. Televizyon Reklamları

5.13. Televizyon Dizileri

Çocuklar duymasın

Bez bebek

Selena

Binbir gece

5.14. Filmler

5.15. Sanatçı, Programcı ve Sporcular

İbrahim Tatlıses

Tarkan

Seda Sayan

Zara

Beyaz

Cem Yılmaz

5.15. Sanatçı, Programcı ve Sporcular

Hakan Şükür Semih Şentürk Rüştü Rençber Gökdeniz Mehmet Topuz Tuncay Şanlı

6. SONUÇ

Görseller, öğrenme faaliyetinin en önemli unsurlarındandır. Öğretilenler göze hitap ettikçe, diğer bir ifadeyle görseller kullanıldıkça öğreticilik ve öğrenme daha etkili, daha kalıcı olacaktır. İlköğretim çağı çocukları, yaşları gereği, görsellere çok ilgilidirler. Bu gerçek göz önünde bulundurularak seslerin öğretiminde görsellerden bolca yararlanılmalıdır. Bunun için görsellerin çocukların ilgi ve duygu dünyasına hitap etmeleri gerekir. Bu nedenle de görseller hazırlanırken veya sunulurken “*çocuğa görelik, bilinenden bilinmeyene, yakından uzağa, somuttan soyuta, açıklık, hayatla bağlantılılık*” ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2005). Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi. Pegem A Yay., Ankara.
- Alperen, N. (2001). Türkçe İlkokuma ve Yazma Eğitimi Rehberi. Alperen Yay., Ankara.
- Aslan, C., Sever, S., Kaya, Z. (2006). Etkinliklerle Türkçe Öğretimi. Morpa Kültür Yay., İstanbul.
- Binbaşıoğlu, C. (2004). İlkokuma Yazma Öğretimi. Nobel Yayın Dağ., Ankara.
- Büyükkaragöz S., Çivi C. (1998). Genel Öğretim Metotları. Öz Eğitim Yay., İstanbul.
- Cemaloğlu, N. (2001). İlkokuma-Yazma Öğretimi. Nobel Yayınları, Ankara.
- Çelenk, S. (2006). Etkinlik Temelli İlk Okuma ve Yazma Öğretimi. Morpa Kültür Yay., İstanbul.
- Çilenti, K. (1988). Eğitim Teknolojisi ve Öğretim. Yargıcı Matbaası, Ankara.
- Güleryüz, H. (2004). Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi. Pegem A Yay., Ankara.

-
- Güneş, F. (2007). Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Zihinsel Yapılandırma. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Keskinci, Ş. (2006). Uygulamalı Okuma Yazma Öğretimi. Kök Yay., Ankara.
- Keskinkılıç, K. (2002). İlkokuma Yazma Öğretimi. Nobel Yayın Dağ., Ankara.
- Keskinkılıç, K., Keskinkılıç, S. B. (2005). Türkçenin Temel Becerileri ve Ses Temelli Cümle Yöntemi ile İlkokuma Yazma Öğretimi. Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Öz, M. F. (1999). Uygulamalı İlkokuma Yazma Öğretimi. Anı Yay., Ankara.
- Seferoğlu, S. S. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı. Pegem A Yay., Ankara.
- Yalın, H. İ. (2002). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yılmaz, Z. A. (2006). İlk Okuma Yazma Öğretimi Uygulama Örnekleriyle. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yılmaz, Z. A. (2007). Sınıf Öğretmenlerine Türkçe Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

* * * *